

การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ CURRICULUM ADMINISTRATION AND INTEGRATED LEARNING MANAGEMENT

บุญช่วย ศิริเกษ

Boonchuay Sirikase

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

Mahamakut Buddhist University: Srilanchang Campus

*Corresponding author, e-mail: Boonchuay@sirikase.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งนำเสนอแนวคิด หลักการ และกระบวนการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่สอดคล้องกับบริบทการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในยุคที่โลกเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การศึกษาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการแยกส่วนความรู้เป็นรายวิชาไปสู่การบูรณาการที่เชื่อมโยงองค์ความรู้และทักษะต่างๆ เข้าด้วยกัน การบริหารหลักสูตรแบบบูรณาการเป็นกระบวนการที่เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์บริบท การกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมาย การออกแบบโครงสร้างหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผล และการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ส่วนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นการออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผสมผสานเนื้อหาและทักษะจากศาสตร์ต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์และประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริง บทความนี้นำเสนอรูปแบบการบูรณาการที่หลากหลาย ได้แก่ การบูรณาการภายในวิชา ระหว่างวิชา ข้ามวิชา และแบบพหุวิทยาการ พร้อมทั้งแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 เช่น การเรียนรู้แบบโครงงาน การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน สะเต็มศึกษา และการเรียนรู้ที่เน้นการสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ยังเสนอแนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการในสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนาครูและบุคลากร การประเมินผลตามสภาพจริง และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ บทความยังวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จและอุปสรรคพร้อมแนวทางแก้ไข เพื่อให้ผู้บริหาร ครู และผู้เกี่ยวข้องสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การบริหารหลักสูตร, การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ, การพัฒนาหลักสูตร, การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

Abstract

This academic article aims to present concepts, principles, and processes of curriculum administration and integrated learning management aligned with 21st century educational contexts. In an era of rapid technological, economic, social, and environmental changes, education must shift from compartmentalizing knowledge by subjects to integration that connects knowledge bodies and various skills. Integrated curriculum administration encompasses contextual analysis, vision and goal setting, curriculum structure design, implementation, evaluation, and continuous improvement. Integrated learning management involves designing learning experiences that combine content and skills from various disciplines, enabling students to recognize relationships and apply knowledge to solve real-life problems. This article presents various integration models, including intradisciplinary, interdisciplinary, transdisciplinary, and multidisciplinary approaches, along with learning management strategies that promote 21st century skills such as project-based learning, problem-based learning, STEM education, and creativity-based learning. Additionally, it proposes guidelines for curriculum administration and integrated learning management in educational institutions, comprising school curriculum development, teacher and personnel development, authentic assessment, and collaborative network building. The article also analyzes success factors and obstacles with proposed solutions, enabling administrators, teachers, and stakeholders to effectively apply these concepts in improving educational quality.

Keywords: Curriculum Administration, Integrated Learning Management, Curriculum Development, 21st Century Learning

บทนำ

ในยุคที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมรับมือกับความท้าทายในอนาคต สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 ต้องการพลเมืองที่มีทักษะการคิดขั้นสูง ความสามารถในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ระบบการศึกษาแบบดั้งเดิมที่เน้นการแบ่งแยกความรู้เป็นรายวิชาและการถ่ายทอดเนื้อหาจากครูสู่ผู้เรียนเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนมักไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้จากห้องเรียนไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตจริง การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจึง

เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา, 2562; สุทัศน์ สังคะพันธ์, 2562)

ธีระ รุณเจริญ (2563) กล่าวว่า การบริหารหลักสูตรเป็นกระบวนการบริหารจัดการทรัพยากรและกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้การนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยครอบคลุมตั้งแต่การวางแผน การจัดองค์กร การนำ และการควบคุม การบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพต้องคำนึงถึงความสอดคล้องระหว่างหลักสูตรกับบริบทของสถานศึกษา ความต้องการของผู้เรียน และความเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นการเชื่อมโยงเนื้อหา แนวคิด และทักษะจากหลากหลายวิชาเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างเป็นองค์รวมและเห็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่เรียนกับชีวิตจริง (สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์, 2564) นงลักษณ์ วิรัชชัย (2563) อธิบายว่า การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมีหลายรูปแบบ ตั้งแต่การบูรณาการภายในวิชา การบูรณาการระหว่างวิชา ไปจนถึงการบูรณาการข้ามวิชา โดยแต่ละรูปแบบมีความเหมาะสมในการนำไปใช้ที่แตกต่างกันตามเป้าหมายการเรียนรู้ ธรรมชาติของเนื้อหา และความพร้อมของครูและผู้เรียน

Drake and Burns (2021) อธิบายว่า การบูรณาการหลักสูตรช่วยให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้เหล่านั้นในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนในชีวิตจริงได้ นอกจากนี้ การบูรณาการยังช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหา ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผลการวิจัยของ Darling-Hammond et al. (2020) พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้เรียน ส่งเสริมการคิดขั้นสูง และพัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญสำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ในประเทศไทย การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการได้รับความสนใจและมีการนำมาประยุกต์ใช้ในหลายระดับ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) มีลักษณะเป็นหลักสูตรอิงมาตรฐานที่เปิดโอกาสให้สถานศึกษาสามารถออกแบบหลักสูตรและจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560)

บทความนี้จะนำเสนอแนวคิด หลักการ และกระบวนการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ รวมถึงแนวทางการประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหาร การศึกษา ครู และผู้เกี่ยวข้องในการพัฒนาและบริหารหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การนำแนวคิดการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการไปสู่การปฏิบัติยังพบข้อจำกัดและอุปสรรคหลายประการ เช่น ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการบูรณาการ การขาดความร่วมมือระหว่างครูต่างกลุ่มสาระ และการประเมินผลที่ไม่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2561) ดังนั้น การศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับ

การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจึงมีความสำคัญ เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาผู้เรียน

แนวคิดและหลักการการบริหารหลักสูตร

ความหมายและความสำคัญของการบริหารหลักสูตร

การบริหารหลักสูตร หมายถึง กระบวนการวางแผน จัดระบบ ดำเนินการ และประเมินกิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (รุจิรี ภูสาระ, 2563) สอดคล้องกับ Tyler (2018) ที่กล่าวว่า การบริหารหลักสูตรเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย และต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำหลักสูตรไปใช้

ณัฐศักดิ์ จันทร์ผล (2560) ได้สรุปความสำคัญของการบริหารหลักสูตรไว้ว่า การบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้การนำหลักสูตรไปใช้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ และเกิดการพัฒนาคูณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการบริหารหลักสูตร

กระบวนการบริหารหลักสูตรประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

1. การวางแผนหลักสูตร (Curriculum Planning) เป็นการกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ โครงสร้าง และเนื้อหาของหลักสูตร โดยคำนึงถึงความต้องการของผู้เรียน สังคม และประเทศชาติ (สัจด์ อุทรานันท์, 2560) Ornstein and Hunkins (2022) เสนอว่า การวางแผนหลักสูตรควรเริ่มจากการวิเคราะห์บริบทและความต้องการ กำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมาย แล้วจึงออกแบบโครงสร้างและเนื้อหาที่สอดคล้องกัน

2. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) เป็นการนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปสู่การปฏิบัติจริงในชั้นเรียน ซึ่งต้องอาศัยการเตรียมความพร้อมของครู การจัดสรรทรัพยากร และการสร้างความเข้าใจร่วมกันของผู้เกี่ยวข้อง (ไพฑูรย์ สิ้นลารัตน์, 2561) Fullan (2020) กล่าวว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำหลักสูตรไปใช้ ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การพัฒนาครู การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

3. การประเมินหลักสูตร (Curriculum Evaluation) เป็นการตรวจสอบคุณภาพและประสิทธิภาพของหลักสูตร เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้ดียิ่งขึ้น (สุมิตร คุณานุกร, 2563) Stufflebeam and Shinkfield (2019) เสนอรูปแบบการประเมินแบบ CIPP (Context, Input, Process, Product) ซึ่งเป็นการประเมินครอบคลุมทั้งบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิตของหลักสูตร

4. การปรับปรุงหลักสูตร (Curriculum Improvement) เป็นการนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (มนสิข สิริสมบุญ, 2561) Glathorn et al. (2023) เสนอว่า การปรับปรุงหลักสูตรควรเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เทคโนโลยี และความต้องการของผู้เรียน

แนวคิดและหลักการการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

ความหมายและความสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ หมายถึง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เชื่อมโยงเนื้อหา แนวคิด และทักษะจากหลากหลายวิชาเข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ (ทิศนา แคมมณี, 2564) Fogarty and Pete (2021) อธิบายว่า การบูรณาการช่วยให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ และสามารถพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง เช่น การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหา

วิจารณ์ พานิช (2561) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการว่า เป็นการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียน เนื่องจากในชีวิตจริงความรู้ไม่ได้แยกส่วนเป็นรายวิชา การบูรณาการจึงช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ และพัฒนาความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์ที่หลากหลาย

รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

Jacobs (2019) ได้เสนอรูปแบบการบูรณาการหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ไว้หลายรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับที่สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2562) ได้จำแนกไว้ ดังนี้

1. การบูรณาการภายในวิชา (Intradisciplinary Integration) เป็นการเชื่อมโยงเนื้อหา แนวคิด และทักษะต่างๆ ภายในวิชาเดียวกัน เช่น การบูรณาการการอ่าน การเขียน การฟัง และการพูดในวิชาภาษาไทย

2. การบูรณาการระหว่างวิชา (Interdisciplinary Integration) เป็นการเชื่อมโยงเนื้อหา แนวคิด และทักษะจากหลายวิชาที่เกี่ยวข้องกัน เช่น การบูรณาการวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้แบบ STEM Education

3. การบูรณาการข้ามวิชา (Transdisciplinary Integration) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เริ่มจากประเด็นปัญหาหรือหัวข้อที่ผู้เรียนสนใจ แล้วใช้ความรู้และทักษะจากหลากหลายสาขามาแก้ปัญหา หรือสร้างชิ้นงาน เช่น การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-Based Learning) หรือการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning)

4. การบูรณาการแบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary Integration) เป็นการนำเนื้อหาจากหลายวิชามาสอนภายใต้หัวข้อเดียวกัน โดยแต่ละวิชายังคงจัดการเรียนการสอนแยกกัน แต่มีการกำหนดหัวข้อร่วมกัน

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2562) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) โดยเน้นการบูรณาการที่มุ่งพัฒนาสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยี

การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการในยุคศตวรรษที่ 21

การบริหารหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21

การบริหารหลักสูตรในยุคศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว Trilling and Fadel (2019) ได้เสนอกรอบแนวคิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่ประกอบด้วย

1. ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร และการร่วมมือ
2. ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ได้แก่ การรู้เท่าทันสารสนเทศ การรู้เท่าทันสื่อ และการรู้ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
3. ทักษะชีวิตและอาชีพ ได้แก่ ความยืดหยุ่นและการปรับตัว การริเริ่มและการกำกับดูแลตนเอง ทักษะทางสังคมและข้ามวัฒนธรรม ความรับผิดชอบและภาวะผู้นำ

สุคนธ์ สินธพานนท์ (2563) เสนอว่า การบริหารหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ควรมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลง
2. เน้นการพัฒนาสมรรถนะมากกว่าการท่องจำเนื้อหา
3. ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการเรียนรู้ด้วยตนเอง
4. บูรณาการเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้
5. เชื่อมโยงการเรียนรู้ในห้องเรียนกับโลกภายนอก

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21

Darling-Hammond et al. (2020) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 ไว้ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-Based Learning) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงในการแก้ปัญหาหรือสร้างชิ้นงานที่ซับซ้อน โดยบูรณาการความรู้จากหลากหลายสาขาวิชา (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข, 2562)
2. การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ปัญหาจริงหรือสถานการณ์จำลองเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้และทักษะที่จำเป็นในการแก้ปัญหา (วัชรวิภา เล่าเรียนดี, 2560)

3. การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา (STEM Education) เป็นการบูรณาการความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ และคณิตศาสตร์ เพื่อแก้ปัญหาในชีวิตจริง (พรทิพย์ ศิริภัทรราชย์, 2561)

4. การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity-Based Learning) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างนวัตกรรมหรือชิ้นงานที่มีคุณค่า (วิริยะ ฤกษ์พาณิชย์, 2563)

5. การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended Learning) เป็นการผสมผสานระหว่างการเรียนรู้แบบเผชิญหน้าในชั้นเรียนกับการเรียนรู้ออนไลน์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2564)

แนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการในสถานศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแบบบูรณาการ

กมล ภูประเสริฐ (2563) เสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแบบบูรณาการไว้ ดังนี้

1. การวิเคราะห์บริบทและความต้องการ สถานศึกษาควรวิเคราะห์บริบทของชุมชน ความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อนำมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และจุดเน้นของหลักสูตร

2. การกำหนดโครงสร้างหลักสูตรที่ยืดหยุ่น หลักสูตรสถานศึกษาควรมีโครงสร้างที่ยืดหยุ่น เพื่อต่อการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ และสามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและบริบทที่เปลี่ยนแปลง

3. การออกแบบหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูออกแบบหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เชื่อมโยงเนื้อหา แนวคิด และทักษะจากหลากหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยใช้แนวคิดการออกแบบย้อนกลับ (Backward Design) ตามที่ Wiggins and McTighe (2022) เสนอไว้

4. การกำหนดเวลาเรียนที่ยืดหยุ่น สถานศึกษาควรจัดตารางเรียนที่ยืดหยุ่น เพื่อต่อการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เช่น การจัดคาบเรียนแบบบล็อก (Block Scheduling) หรือการกำหนดช่วงเวลาสำหรับการทำโครงงานหรือกิจกรรมบูรณาการ

5. การพัฒนาสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย สถานศึกษาควรจัดเตรียมสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (สำลี รักสุทธี, 2561)

การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจำเป็นต้องอาศัยครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการดำเนินงาน ดังนั้น สถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ดังนี้

1. การพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบูรณาการหลักสูตร สถานศึกษาควรจัดอบรมหรือส่งเสริมให้ครูได้เรียนรู้แนวคิด หลักการ และรูปแบบการบูรณาการหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้

(ชวลิต ชูกำแหง, 2562) โดย Hargreaves and O'Connor (2023) เสนอว่า การพัฒนาครูควรใช้แนวทางการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน (Collaborative Professional Learning) เช่น การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community)

2. การส่งเสริมการทำงานร่วมกันของครูต่างกลุ่มสาระ สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูต่างกลุ่มสาระทำงานร่วมกันในการวางแผน ออกแบบ และจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยจัดให้มีเวลาสำหรับการวางแผนร่วมกัน (Common Planning Time) และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวาณิช, 2562)

3. การสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียนและพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (สุวิมล ว่องวาณิช, 2564)

4. การนิเทศและให้คำปรึกษา สถานศึกษาควรจัดระบบการนิเทศและให้คำปรึกษาแก่ครูในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดย Glickman et al. (2021) เสนอว่า การนิเทศแบบร่วมมือ (Collaborative Supervision) จะช่วยให้ครูพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การประเมินผลการเรียนรู้แบบบูรณาการ

การประเมินผลการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นอีกประเด็นสำคัญที่สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญ เนื่องจากการประเมินผลแบบดั้งเดิมอาจไม่สอดคล้องกับลักษณะของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2563) แนวทางการประเมินผลการเรียนรู้แบบบูรณาการ มีดังนี้

1. การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เป็นการประเมินที่มุ่งเน้นการประเมินความสามารถของผู้เรียนในการประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะในสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์จำลองที่มีความหมาย (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒผล, 2562) โดย Darling-Hammond and Adamson (2020) เสนอว่า การประเมินตามสภาพจริงควรมีลักษณะเป็นการประเมินเพื่อการเรียนรู้ (Assessment for Learning) มากกว่าการประเมินผลการเรียนรู้ (Assessment of Learning)

2. การใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย เช่น การประเมินจากชิ้นงานหรือโครงการ การสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์ การใช้แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) และการประเมินโดยเพื่อน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะของผู้เรียน (ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน, 2562)

3. การออกแบบเกณฑ์การประเมิน (Rubrics) สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูออกแบบเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้แบบบูรณาการ และสื่อสารให้ผู้เรียนเข้าใจก่อนการจัดการเรียนรู้ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2560) โดย Brookhart (2021) เสนอว่า เกณฑ์การประเมินควรครอบคลุมทั้งกระบวนการและผลลัพธ์ของการเรียนรู้

4. การให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างสร้างสรรค์ สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียนอย่างสร้างสรรค์ เน้นการชี้แนะแนวทางการพัฒนา มากกว่าการตัดสินผลงาน (สุวิมล ว่องวาณิช

, 2564) Hattie and Clarke (2023) เสนอว่า การให้ข้อมูลย้อนกลับที่มีประสิทธิภาพควรมีลักษณะทันเวลา เฉพาะเจาะจง เข้าใจง่าย และมุ่งเน้นการปรับปรุง

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการให้ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย สถานศึกษาควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ดังนี้

1. การสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน สถานศึกษาควรสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินการ และประเมินผล (ธีระ รุญเจริญ, 2563) Epstein et al. (2022) เสนอว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนจะช่วยให้การจัดการเรียนรู้มีความหมายและเชื่อมโยงกับบริบทของผู้เรียน

2. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา สถานศึกษาควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถานศึกษาอื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการร่วมกัน (นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวาณิช, 2562)

3. การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก สถานศึกษาควรสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เช่น สถาบันอุดมศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อสนับสนุนทรัพยากรองค์ความรู้ และประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2561) Blank et al. (2020) เสนอว่า ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับภาคส่วนต่างๆ จะช่วยเพิ่มโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน

ปัจจัยความสำเร็จและอุปสรรคในการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

ปัจจัยความสำเร็จ

จากการศึกษาของ นิคม ผัดแสน (2562) และ Knight and Hall (2023) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ มีดังนี้

1. ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ เข้าใจแนวคิดการบูรณาการ และสนับสนุนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง จะช่วยให้การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการประสบความสำเร็จ

2. การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การเปิดโอกาสให้ครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินการ และประเมินผล จะช่วยให้การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการสอดคล้องกับความต้องการและบริบทของผู้เรียน

3. การพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาครูให้มีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการอย่างต่อเนื่อง จะช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การสร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน การสร้างวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสนับสนุนซึ่งกันและกันของครูในสถานศึกษา จะช่วยให้การบริหารหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมีความต่อเนื่องและยั่งยืน

5. การจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอ การจัดสรรทรัพยากร ทั้งด้านงบประมาณ บุคลากร เวลา และสื่อการเรียนรู้ที่เพียงพอ จะช่วยสนับสนุนการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

6. ความยืดหยุ่นของโครงสร้างหลักสูตรและเวลาเรียน การมีโครงสร้างหลักสูตรและเวลาเรียน ที่ยืดหยุ่น จะช่วยให้สามารถจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อุปสรรคและแนวทางแก้ไข

จากการศึกษาของ เลขา ปิยะอัจฉริยะ (2561) และ Darling-Hammond and Cook-Harvey (2023) พบว่า อุปสรรคในการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ มีดังนี้

1. ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการบูรณาการ ครูและผู้บริหารอาจมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการของการบูรณาการ ทำให้การดำเนินงานไม่บรรลุตามเป้าหมาย

แนวทางแก้ไข จัดอบรมให้ความรู้แก่ครูและผู้บริหาร สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับแนวคิด และหลักการของการบูรณาการ

2. การขาดความร่วมมือระหว่างครูต่างกลุ่มสาระ ครูอาจไม่คุ้นเคยกับการทำงานร่วมกับครูต่างกลุ่มสาระ หรือไม่มีเวลาในการวางแผนร่วมกัน

แนวทางแก้ไข จัดให้มีเวลาสำหรับการวางแผนร่วมกัน (Common Planning Time) สร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครู

3. การขาดทักษะในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ครูอาจขาดทักษะในการออกแบบและจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

แนวทางแก้ไข จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ส่งเสริมการเรียนรู้จากตัวอย่างที่ดี (Best Practices) และจัดระบบการนิเทศและให้คำปรึกษา

4. การขาดเวลาในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ครูอาจรู้สึกว่ามีเวลาเพียงพอในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เนื่องจากมีเนื้อหาที่ต้องสอนมาก

แนวทางแก้ไข ปรับโครงสร้างหลักสูตรและเวลาเรียนให้ยืดหยุ่น มุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะมากกว่าการสอนเนื้อหาทั้งหมด

5. การประเมินผลที่ไม่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ระบบการประเมินผล อาจไม่สอดคล้องกับลักษณะของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

แนวทางแก้ไข พัฒนาระบบการประเมินผลที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เช่น การประเมินตามสภาพจริง การใช้เกณฑ์การประเมินที่ชัดเจน

บทสรุป

การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 การบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอ

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการช่วยให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงระหว่างความรู้ในสาขาวิชาต่างๆ และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้เหล่านั้นในการแก้ปัญหาในชีวิตจริงได้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่สอดคล้องกับการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การจัดการเรียนรู้แบบโครงการ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน การจัดการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา และการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการสร้างสรรค์เป็นฐาน

อย่างไรก็ตาม การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการยังมีอุปสรรคหลายประการ เช่น ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการบูรณาการ การขาดความร่วมมือระหว่างครูต่างกลุ่มสาระ การขาดทักษะในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ การขาดเวลา และการประเมินผลที่ไม่สอดคล้อง ดังนั้น สถานศึกษาจึงควรหาแนวทางแก้ไขอุปสรรคเหล่านี้ เพื่อให้การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการประสบความสำเร็จและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

- กมล ภูประเสริฐ. (2563). การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: เซ็นจูรี.
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). แนวทางการจัดการเรียนรู้บูรณาการตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560). สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- ชวลิต ชูกำแหง. (2562). การพัฒนาหลักสูตรและการนำไปใช้. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2564). การจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน: แนวคิดและแนวปฏิบัติ. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 18(1), 1-15.
- ณัฐศักดิ์ จันทร์ผล. (2560). การบริหารหลักสูตรสถานศึกษาในยุคการศึกษา 4.0. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 19(2), 15-30.
- ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. (2562). การประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทิตนา แหมมณี. (2564). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 25). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีระ รุญเจริญ. (2563). การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 7). ขาวฟาง.

- นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวาณิช. (2562). การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา. พริกหวานกราฟฟิค.
- นิคม ผัดแสน. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารหลักสูตรสถานศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 21(2), 130-145.
- พรทิพย์ ศิริภักทราชัย. (2561). STEM Education กับการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21. วารสารนักบริหาร, 33(2), 49-56.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยินดีสุข. (2562). การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2561). การศึกษา 4.0 เป็นยิ่งกว่าการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนสิข ลิทธิสมบุญ. (2561). การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- รุจิร ภู่อาระ. (2563). การพัฒนาหลักสูตรและการบริหารจัดการโครงการ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เลขา ปิยะอัจฉริยะ. (2561). การเปลี่ยนแปลงด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ: ความท้าทายและแนวทางการแก้ไข. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 29(2), 15-30.
- วัชร เล่าเรียนดี. (2560). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน: ทฤษฎีและการปฏิบัติ. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิจารณ์ พานิช. (2561). การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างไร. มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนาผล. (2562). การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ (พิมพ์ครั้งที่ 3). จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์.
- วิริยะ ฤกษ์พาณิชย์. (2563). การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity-Based Learning). ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2563). ทฤษฎีการประเมิน (พิมพ์ครั้งที่ 10). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สังัด อุทรานันท์. (2560). พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร (พิมพ์ครั้งที่ 5). คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2560). วิธีวิทยาการประเมิน: ศาสตร์แห่งคุณค่า (พิมพ์ครั้งที่ 6). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำลี รักสุทธี. (2561). เทคนิควิธีการจัดการเรียนการสอนและเขียนแผนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ. พัฒนาศึกษา.
- สิริพัชร เจษฎาวิโรจน์. (2564). การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ. สุวีริยาสาส์น.
- สุนันท์ สันธพานนท์. (2563). การจัดการเรียนรู้ของครูยุคใหม่เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. 9119 เทคนิคพรินติ้ง.
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2561). ภาวะผู้นำ: ทฤษฎีและการปฏิบัติ (พิมพ์ครั้งที่ 2). วิรัตน์ เอ็ดดูเคชั่น.
- สมิตร คุณานุกร. (2563). หลักสูตรและการสอน (พิมพ์ครั้งที่ 7). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2562). 21 วิธีจัดการเรียนรู้: เพื่อพัฒนากระบวนการคิด (พิมพ์ครั้งที่ 12). ภาพพิมพ์.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2564). การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (พิมพ์ครั้งที่ 21). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Blank, M. J., Berg, A. C., & Melaville, A. (2020). *Community-based learning: Engaging students for success and citizenship*. Washington, DC: Coalition for Community Schools.
- Brookhart, S. M. (2021). *How to create and use rubrics for formative assessment and grading*. Alexandria, VA: ASCD.
- Darling-Hammond, L., & Adamson, F. (2020). *Beyond the bubble test: How performance assessments support 21st century learning*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Darling-Hammond, L., & Cook-Harvey, C. M. (2023). *Educating the whole child: Improving school climate to support student success*. Washington, DC: Learning Policy Institute.
- Darling-Hammond, L., Flook, L., Cook-Harvey, C., Barron, B., & Osher, D. (2020). Implications for educational practice of the science of learning and development. *Applied Developmental Science*, 24(2), 97–140.
- Drake, S. M., & Burns, R. C. (2021). *Meeting standards through integrated curriculum*. Alexandria, VA: ASCD.
- Epstein, J. L., Sanders, M. G., Sheldon, S. B., Simon, B. S., Salinas, K. C., Jansorn, N. R., & Williams, K. J. (2022). *School, family, and community partnerships: Your handbook for action* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Fogarty, R., & Pete, B. M. (2021). *How to integrate the curricula* (5th ed.). Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Fullan, M. (2020). *The new meaning of educational change* (6th ed.). New York, NY: Teachers College Press.
- Glatthorn, A. A., Boschee, F., Whitehead, B. M., & Boschee, B. F. (2023). *Curriculum leadership: Strategies for development and implementation* (5th ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Glickman, C. D., Gordon, S. P., & Ross-Gordon, J. M. (2021). *SuperVision and instructional leadership: A developmental approach* (11th ed.). New York, NY: Pearson.
- Hargreaves, A., & O'Connor, M. T. (2023). *Professional capital: Transforming teaching in every school* (2nd ed.). New York, NY: Teachers College Press.
- Hattie, J., & Clarke, S. (2023). *Visible learning: Feedback* (2nd ed.). New York, NY: Routledge.

- Jacobs, H. H. (2019). Curriculum 21: Essential education for a changing world. Alexandria, VA: ASCD.
- Knight, J., & Hall, J. (2023). The impact of instructional coaching. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Ornstein, A. C., & Hunkins, F. P. (2022). Curriculum: Foundations, principles, and issues (8th ed.). New York, NY: Pearson.
- Stufflebeam, D. L., & Shinkfield, A. J. (2019). Evaluation theory, models, and applications (3rd ed.). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Trilling, B., & Fadel, C. (2019). 21st century skills: Learning for life in our times (2nd ed.). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Tyler, R. W. (2018). Basic principles of curriculum and instruction (2nd ed.). Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Wiggins, G., & McTighe, J. (2022). Understanding by design (3rd ed.). Alexandria, VA: ASCD.